

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO NIEWPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

1. Nazwa

**HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY
WSI MOŚCISKO**

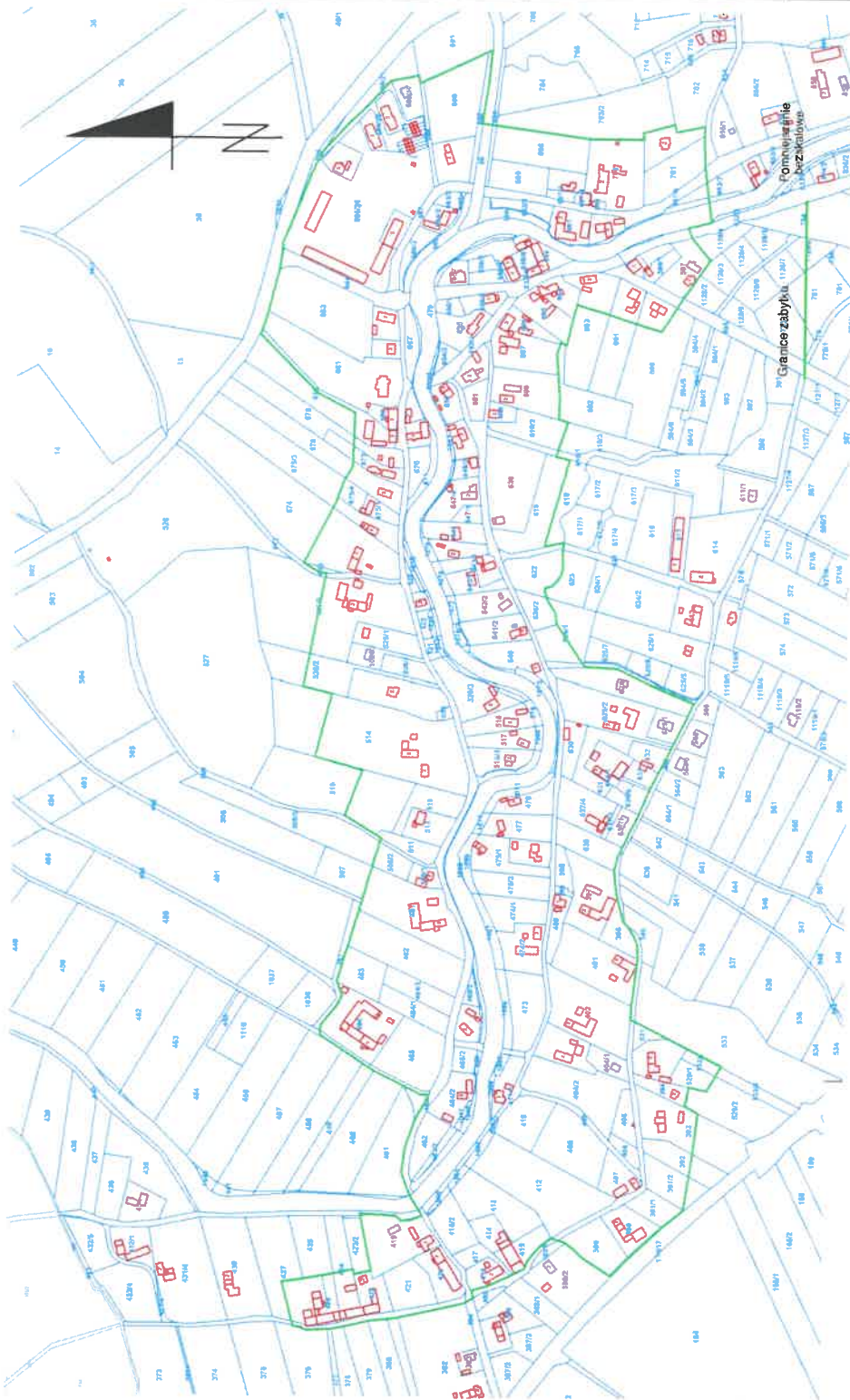
2. Czas powstania

XIII/XIV w.

3. Miejscowość

MOŚCISKO

9. Materiały graficzne

4. Adres (ulica, nr posesji)

5. Przynależność administracyjna

województwo: **DOLNOŚLĄSKIE**

powiat: **DZIERŻONIOWSKI**

gmina: **DZIERŻONIÓW**

6. Współrzędne geograficzne

50°46'51"N 16°35'20"E

7. Użytkowanie obecne

MIESZKALNE

ROLNICZE

8. Stan zachowania

10. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie
NAZWY: *Ponte* (1268 r.), *Fulenbrucke* (1370 r.), *Faulen Brukh* (1596 r.), *Faulbrück- Mittel*, *Ober*, *Nieder* (1667–1945 r.), *Zgniły Most* (1945 r.), *Mościsko* (1947 r.).

HISTORIA:

Mościsko powstać musiało już w XIII w., przypuszczanie jako osada słowiańska. Już w 1268 r. wzmiankuje się tu probostwo, a zatem istniał również kościół. W 1290 r. Mościsko zostało nadane kapitule Świętego Krzyża we Wrocławiu i kolejno przeniesione na prawo niemieckie w 1341 r. W latach 1385–1394 wieś należała do rodziny von Haugwitzów. W 1562 r. dokonano przebudowy kościoła, nadając mu cechy renesansowe. W 1667 r. miejscowość podzielona jest na trzy części, Dolną, Środną i Górną. Część dolna wsi, przynależała do Grodziszcza, zaś Dolna i Środnia, tworzyły jedną miejscowość. W XVIII w. Mościsko nadal podzielone było na trzy części. Na terenie Górnego Mościska wzmiankuje się w 1785 r. istnienie folwarku oraz młyna wodnego, zaś tę część wsi zamieszkiwało 151 mieszkańców, w tym 10 zagrodników i 10 chałupników. Środkowe Mościsko, należące wówczas do hrabiego Stollberg-Wernigerode (wcześniej do rodów von Gellhorn, von Zedlitz i von Promnitz) liczyło 478 mieszkańców, w tym 17 kmieci, 17 zagrodników i 36 chałupników. Działał tu wówczas jeden wiatrak. Dolna część Mościska, składająca się z folwarku, należącego od 1740 do rodziny von Dresky, liczyła 241 mieszkańców, w tym 7 kmieci, 6 zagrodników i 28 chałupników. W 1830 r. w dalszym ciągu wzmiankuje się podział wsi na mniejsze majątki. Część Środkowa i Górna wsi należały do hrabiego Wilhelma von Stollberg-Wernigerode. W Środkowej części wsi, wymienia się wówczas 80 domów, folwark, owczarnię, szkołę katolicką, browar, wiatrak oraz 633 mieszkańców, w tym 270 katolików. Na terenie części Górnej, znajdowało się zaś 25 domów, dwór z folwarkiem i młyn wodny. Dolne Mościsko należało w tym czasie do pułkownika Marxa i liczyło 50 domów, dwór z folwarkiem, szkołę ewangelicką oraz 360 mieszkańców, w tym 56 katolików. Mościsko zachowało swój historyczny układ ruralistyczny wsi łańcuchowej, z zabudową rozlokowaną wzdłuż płynącej przez miejscowość rzeki. W zdecydowanej większości, zachowana do dziś zabudowa mieszkalna, powstała na przełomie XIX i XX w. Występują tu zarówno okazałe zabudowania na planie czworoboku, jak i mniejsze budynki mieszkalne i gospodarcze.

Istniejące zagrożenia, postulaty konserwatorskie, źródła i literatura – załącznik do karty ewidencyjnej nr 1.

11. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

12. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

12 czerwca 2023 r.

mgr Jędrzej Musiał

1. Miejscowość	MOŚCISKO	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	DZIERŻONIÓW	HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI MOŚCISKO	ISTNIEJĄCE ZAGROŻENIA POSTULATY KONSERWATORSKIE ŹRÓDŁA I LITERATURA
3. Powiat	DZIERŻONIOWSKI		
4. Województwo	DOLNOŚLĄSKIE		

ISTNIEJĄCE ZAGROŻENIA:

- przekształcenia istniejącego układu ruralistycznego wynikające z dużego rozwoju zabudowy usługowej i mieszkaniowej oraz infrastruktury użytkowej;
- modernizacja istniejącej, historycznej zabudowy z wykorzystaniem materiałów i rozwiązań ahistorycznych;
- brak działań zmierzających do zachowania historycznych budynków gospodarczych i mieszkalnych i ich rozbiórki;

POSTULATY KONSERWATORSKIE:

- zachowanie charakterystycznych cech układu ruralistycznego, objętego ochroną konserwatorską;
- w przypadku nowych inwestycji zachowanie cech typowych architektury regionalnej, tj. bryły, formy elewacji i kształtów dachów, materiałów wykończeniowych;
- modernizacja istniejącej zabudowy mieszkalno-gospodarczej z poszanowaniem substancji zabytkowej, bryły i formy;
- lokowanie nowej zabudowy mieszkalnej w linii zabudowy historycznej;
- zachowanie historycznej zieleni wiejskiej, zwłaszcza zieleni na terenie cmentarza przykościelnego;
- zachowanie jako dominanty w krajobrazie architektonicznym wsi bryły i wieży kościoła św. Jana Chrzciciela;
- eliminacja elementów ahistorycznych, powstałych po 1945 r. niewpisujących się w historyczny układ ruralistyczny;
- zachowanie elementów małej architektury wiejskiej, tj. kapliczka przydrożna św. Antoniego;
- lokowanie nowych obiektów handlowych i usługowych możliwie poza granicami układu ruralistycznego;

ŹRÓDŁA I LITERATURA:

- Knie J., *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien, Breslau 1830.*
- Knie J., *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien, 1845.*
- *Słownik geografii turystycznej Sudetów, T. 20, Masyw Śnieży, Równina Świdnicka, Kotlina Dzierżoniowska, red. M. Staffa, Wrocław 2005.*
- Zimmermann F. A., *Beyträge zur Beschreibung von Schlesien, Bd. 5, Brieg 1785.*

Kartografia

- *Messtischblatt Reichenbach unter der Eule, nr 5262, ok. 1919 r.*

12 czerwca 2023 r.

Opracowanie załącznika:
(data i podpis)

mgr Jędrzej Musiał

